FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT CARL OTTO LENZ

föredraget den 16 februari 1995 *

A — Inledning

1. Föremålet för tvisten i målet inför Tribunale di Trieste är en konsumtionsskatt på färska bananer vilken infördes från och med den 1 januari 1965 genom den italienska lagen nr 986/64 av den 9 oktober 1964 [1]. Skattens storlek har höjts under årens lopp.

2. Domstolen har vid ett flertal tillfällen varit tvungen att ta ställning till denna skatt. I två domar av den 7 maj 1987 har den fastställt att denna skatt är oförenlig med artikel 95 i EG-fördraget, i den mån som den tas ut på bananer med ursprung i andra medlemsstater [2] eller på bananer som har ursprung i tredje land och som befinner sig i fri omsättning inom gemenskapen [3]. Domstolen har ansett att skatten i fråga skall förstås som en intern skatt eller avgift på sätt som avses i artikel 95 i EG-fördraget (och inte som en avgift med motsvarande verkan som en tull på det sätt som avses i artiklarna 9 och 12 i EG-fördraget), även om det i Italien odlas mycket lite bananer [4]. Dessutom har domstolen fastställt att den ifrågavarande skatten är en protektionistisk åtgärd på det sätt som avses i artikel 95 andra stycket, eftersom dess syfte är att skydda den italienska fruktproduktionen [5].

3. I början av april 1990 [6] importerade bolaget Chiquita två partier bananer från Colombia och Honduras till Italien. För att slippa betala den nämnda konsumtionsskatten väckte den talan vid Pretore di Trieste och hävdade att skatten i fråga strider mot gemenskapsrätten. Pretore delade denna åsikt och fattade ett interimistiskt beslut i vilket bolaget Chiquita tilläts importera bananerna till Italien utan att betala konsumtionsskatten.

Kort tid därefter importerade bolaget Chiquita till Italien två ytterligare partier bananer, som kom från Colombia och Saint Lucia. För detta erhöll bolaget Chiquita på nytt ett interimistiskt beslut från Pretore di Trieste, i vilket det fick tillåtelse att genomföra importen utan att behöva betala konsumtionsskatten.

* Originalspråk: tyska.

1 — GURI nr 264 av den 27 oktober 1964, s. 4580.

2 — Domstolens dom av den 7 maj 1987, kommissionen mot Italien (184/85, Rec. s. 2013).

3 — Dom av den 7 maj 1987, Co-Frutta (193/85, Rec. s. 2085).

4 — Dom i målet Co-Frutta, ovannämnd (fotnot 3), punkt 10—13.

5 — Dom i målet kommissionen mot Italien, ovannämnd (fotnot 2), punkt 13, dom i målet Co-Frutta, ovannämnd (fotnot 3), punkt 22.

6 — Enligt uppgift från den nationella domstolen skulle denna sändning ha kommit fram till Trieste den 7 april 1990.

4. Amministrazione delle Finanze dello Stato (de italienska tullmyndigheterna) har i båda dessa mål vid den nationella domstolen yrkat att Tribunale di Trieste skall fastställa att den omtvistade skatten är lagenlig och att uttaget av den var välgrundat. Tribunale di Trieste har beslutat att förena de båda målen.

5. Den italienska konsumtionsskatten på bananer avskaffades genom lag nr 428/90 av den 29 december 1990 [7]. Enligt uppgift från den nationella domstolen hade denna lag emellertid ingen retroaktiv verkan, varför det inte finns anledning att beakta den i det aktuella målet.

6. Under förfarandet vid Tribunale di Trieste meddelade Europeiska gemenskapernas domstol den 9 juni 1992 sin dom i målet Simba [8], som också handlade om den omtvistade konsumtionsskattens förenlighet med gemenskapsrätten. I de mål som låg till grund för den domen hade de berörda företagen (bland annat bolaget Chiquita) importerat bananer direkt från tredje land till Italien. I denna dom bekräftade domstolen att den omtvistade konsumentskatten utgjorde en intern skatt eller avgift på det sätt som avses i artikel 95 i EG-fördraget [9]. Den betonade att artikel 95 i EG-fördraget endast är tillämplig på import av varor från andra medlemsstater och att den inte omfattar varor som importeras direkt från tredje land [10].

7. Domstolen fastställde dessutom att EG-fördraget inte innehåller någon bestämmelse som motsvarar artikel 95 med avseende på handel med tredje land och att skatten i fråga inte heller stred mot artikel 113 i EG-fördraget [11]. I anknytning till detta resonemang förklarade domstolen följande i punkt 19—22 i domen:

"19. Även om fördraget inte i sig innehåller några bestämmelser om förbud mot en eventuell diskriminering vid tillämpningen av interna skatter eller avgifter på varor som importeras direkt från tredje land, måste hänsyn ändå tas till de internationella avtal som har slutits mellan gemenskapen och de tredje länder där bananpartierna hade sitt ursprung, och som eventuellt innehåller bestämmelser som kan inverka på avgörandet av tvisterna vid den nationella domstolen (se ovannämnda dom av den 10 oktober 1978) [12].

20. Det skall påpekas att enligt artikel 139.2 i tredje AVS—EEG-konventionen har gemenskapen och dess medlemsstater genom de allmänna handelsreglerna förbundit sig att inte

7 — Offentliggjord i bilaga till GURI nr 10 av den 12 januari 1991.

8 — Dom av den 9 juni 1992 i de förenade målen C-228/90, C-229/90, C-230/90, C-231/90, C-232/90, C-233/90, C-234/90, C-339/90 och C-353/90, Rec. s. I-3713.

9 — Ovannämnd (fotnot 8), punkt 12.

10 — Ovannämnd (fotnot 8), punkt 14.

11 — Ovannämnd (fotnot 8), punkterna 17 och 18.

12 — Domstolen hänvisar här till sin dom i målet Hansen (148/77, Rec. s. 1787).

vidta skyddsåtgärder mot produkter som importeras från AVS-staterna.

21. Domstolen har emellertid i de ovan nämnda domarna av den 7 maj 1987 uttryckligen betonat att en sådan avgift som den nationella konsumtionsskatten är protektionistisk vad beträffar den inhemska produktionen av bordsfrukt i medlemsstaten.

22. Det ankommer på de nationella domstolarna — eventuellt efter att ha begärt ett förhandsavgörande angående tolkningen av dessa bestämmelser — att avgöra om bestämmelserna i de internationella avtalen är av sådant slag att de faktiskt innebär ett förbud mot att en medlemsstat tar ut en sådan avgift som konsumtionsavgiften på partier av färska bananer som importeras direkt från berörda tredje länder".

Domstolen påpekade slutligen att en avgift sådan som den omtvistade konsumtionsskatten inte behövde erläggas, om den nationella lag genom vilken avgiften införs är "oförenlig med de bestämmelser i internationella avtal som gemenskapen har ingått med tredje land, enligt vilka enskilda tillerkänns rättigheter" [13].

13 — Ovannämnd (fotnot 8), punkt 28.

8. Efter denna dom erlade bolaget Chiquita konsumtionsskatten på bananerna som hade importerats från Honduras. Bolaget vägrar däremot fortfarande att betala denna skatt på importen från Colombia och Saint Lucia, med motiveringen att skatten strider mot artikel III i Allmänna tull-och handelsavtalet av den 30 oktober 1947 (nedan kallat "GATT") och bestämmelser i avtal mellan AVS-staterna och Europeiska gemenskapen (nedan kallade "Lomé-konventionerna").

9. Tribunale di Trieste har följaktligen ställt följande frågor för förhandsavgörande till domstolen:

1) Är det — mot bakgrund av domstolens dom av den 9 juni 1992 i de förenade målen C-228/90—C-234/90, C-339/90 och C-353/90, och särskilt i förhållande till räckvidden av bestämmelserna i de internationella avtal som gemenskapen har ingått — så att enskilda genom Allmänna tull-och handelsavtalet (GATT) och av AVS—EEG-konventionerna tillerkänns rättigheter som kan göras gällande i de avtalsslutande staterna, och skall de nationella domstolarna, om dessa rättigheter åsidosätts, följaktligen låta bli att tillämpa en nationell bestämmelse som strider mot och är oförenlig med detta avtal och dessa konventioner?

2) Om svaret är jakande, skall en sådan intern skatt eller avgift som den konsumtionsskatt på färska bananer som har

införts i Italien genom lag nr 986/64, såsom den har ändrats genom lag nr 873/82, och som redan tillämpas på dessa varor när de importeras från tredje länder som är parter i GATT eller i AVS—EEG-konventionerna, anses strida mot bestämmelserna i de internationella avtal som har ingåtts av gemenskapen och skall den till följd därav åsidosättas av den nationella domstolen?

B — Bedömning

Inledande anmärkningar

10. Genom sin första fråga verkar den nationella domstolen vid en första anblick vilja ha ett svar på frågan om det finns några bestämmelser i GATT eller de konventioner som ingåtts mellan AVS-staterna och Europeiska gemenskapen som har direkt effekt i gemenskapens rättsordning. Av den andra frågan och av beslutet om begäran om förhandsavgörande i sin helhet framgår emellertid att Tribunale di Trieste endast har övervägt möjligheten att den omtvistade konsumentskatten strider mot vissa bestämmelser i dessa avtal. Härav följer att det endast är meningsfullt att diskutera frågan om direkt effekt med avseende på de bestämmelser i dessa avtal som överhuvudtaget kan vara av relevans i detta mål.

11. Med avseende på det kriterium som är lämpligt att lägga till grund för denna prövning har målets båda parter enhälligt hänvisat till — och detta på goda grunder — domstolens fasta rättspraxis, enligt vilken en bestämmelse i ett avtal som gemenskapen har ingått med ett tredje land skall anses vara direkt tillämplig "när den innehåller en klar och precis skyldighet, med hänsyn till bestämmelsens lydelse samt avtalets syfte och art, vars uppfyllande eller verkningar inte är beroende av ytterligare rättsakter" [14]. Detta gäller naturligtvis också för avtal som GATT, som inte har slutits av gemenskapen själv, utan av dess medlemsstater, men i vilkas ställe gemenskapen har inträtt vad gäller att uppfylla de skyldigheter som följer av avtalet.

Artikel III i GATT

12. I det aktuella förfarandet har bolaget Chiquita åberopat de två första styckena i artikel III i GATT. I artikel III första stycket i GATT föreskrivs följande:

"De avtalsslutande parterna erkänner, att interna skatter och andra interna avgifter samt lagar, förordningar och bestämmelser

14 — Dom av den 31 januari 1991, Kziber (C-18/90, Rec. s. I-199, punkt 15), se även dom av den 30 september 1987, Demirel (12/86, Rec. s. 3719, punkt 14).

som rör intern försäljning, salubjudande, köp, transport, distribution eller användning av varor, ävensom interna kvantitativa regleringar som kräver blandning, bearbetning eller användning av varor i bestämda kvantiteter eller proportioner icke bör tillämpas på importerade eller inhemska varor på sådant sätt att skydd beredes inhemsk produktion." [15]

Denna bestämmelse kan därför jämföras med artikel 95 andra stycket i EG-fördraget. Enligt artikel III.2 i GATT skall importerade varor inte påföras interna skatter eller avgifter som är högre än de som påförs samma slags inhemska varor. Denna bestämmelse kan jämföras med artikel 95 första stycket i EG-fördraget. Som jag nyss har påpekat har domstolen i sina ovan nämnda domar från år 1987 ansett att den omtvistade konsumtionsskatten är en protektionistisk åtgärd på det sätt som avses i artikel 95 andra stycket i EG-fördraget. Av detta följer att i det aktuella fallet är det på sin höjd artikel III.1 i GATT som är av intresse.

13. Domstolen har som bekant i sin dom av den 12 december 1972 i målet International Fruit Company m. fl. fastställt att också gemenskapen är bunden av bestämmelserna i GATT [16]. Den förklarade samtidigt att för att svara på frågan om bestämmelserna i GATT är direkt tillämpliga i gemenskapens rättsordning, måste "avtalets syfte, systematik och ordalydelse beaktas" [17].

Inom ramen för denna prövning underströk domstolen att GATT, som enligt sin ingress är grundat på förhandlingsprincipen genom att det har träffats "ömsesidiga och för alla parter fördelaktiga överenskommelser", kännetecknas av bestämmelser som är "mycket flexibla" [18]. Den hänvisade i detta avseende särskilt till de bestämmelser i vilka det ges undantag från allmänna regler, möjligheten att kunna vidta åtgärder i fall av särskilda svårigheter och sättet att avgöra tvister mellan de avtalsslutande parterna.

Som domstolen fastställde, omfattar de åtgärder som föreskrivs i GATT för det fall sådana tvister uppstår, beroende på omständigheterna, skriftliga framställningar eller förslag som "skall övervägas välvilligt" samt "undersökningar som eventuellt följs av rekommendationer, samråd eller beslut av de avtalsslutande parterna, inklusive beslut om att bemyndiga vissa avtalsslutande parter att, i förhållande till andra, upphäva de åtaganden eller förpliktelser som följer av GATT,

15 — GATT, Utrikesdepartementet Handelsavdelningen Stockholm 1984.

16 — Dom i de förenade målen 21/72, 22/72, 23/72 och 24/72, Rec. s. 1219, punkt 14—18.

17 — Ovannämnd (fotnot 16), punkt 19—20.

18 — Ovannämnd (fotnot 16), punkt 21.

och slutligen att den berörda parten i händelse av ett sådant upphävande har möjlighet att frånträda avtalet" [19].

Slutligen påpekade domstolen att för det fall vissa producenter, till följd av en förpliktelse som åtagits genom avtalet, eller av ett medgivande avseende förmånsbehandling, förorsakas eller hotar att förorsakas en allvarlig skada, har en avtalsslutande part enligt artikel XIX i GATT möjlighet att "ensidigt upphäva förpliktelsen samt att återkalla eller ändra medgivandet, antingen efter samråd med samtliga avtalsslutande parter och om överenskommelse inte uppnås mellan de intresserade avtalsslutande parterna, eller till och med, i fall av brådska och provisoriskt, utan föregående samråd" [20].

14. Domstolen drog härav slutsatsen att den bestämmelse som hade prövats i det då aktuella målet, artikel XI i GATT, inte hade direkt effekt [21].

15. Efter detta har domstolen vid upprepade tillfällen bekräftat denna rättspraxis och fastställt att en rad bestämmelser i GATT inte har direkt effekt inom gemenskapens rättsordning [22]. Helt nyligen har domstolen ännu en gång bekräftat denna fasta rättspraxis i en dom av den 5 oktober 1994 [23] — i vilken domstolen ogillade en talan som väckts av Förbundsrepubliken Tyskland mot rådets förordning (EEG) nr 404/93 av den 13 februari 1993 om organisationen av den gemensamma marknaden för bananer [24]. I den mån som bolaget Chiquita till stöd för sin talan har åberopat att domstolens rättspraxis skulle ha ändrats i fråga om huruvida bestämmelserna i GATT har direkt effekt, kan det inte vinna framgång.

16. Det skall emellertid medges till bolaget Chiquitas fördel att den bestämmelse i GATT som skall analyseras i detta mål, nämligen artikel III.1, inte uttryckligen verkar ha prövats i de nämnda målen. Den franska regeringen är visserligen av en annan åsikt i denna fråga och har i detta avseende åberopat domstolens dom i målen SPI och SAMI [25]. Enligt min mening verkar domstolen emellertid i dessa mål endast ha uttalat sig om artikel III.2 och inte om artikel III.1 i GATT. Jag ser likväl ingen anledning till varför den slutsats som domstolen kom fram till med avseende på denna bestämmelse inte skulle kunna överföras till artikel III.1 i GATT.

19 — Ovannämnd (fotnot 16), punkt 25.

20 — Ovannämnd (fotnot 16), punkt 26.

21 — Ovannämnd (fotnot 16), punkt 27.

22 — Dom av den 24 oktober 1973, Schlüter (9/73, Rec. s. 1135, punkterna 29 och 30), samt domarna av den 16 mars 1983, SIOT (266/81, Rec. s. 731, punkt 28), SPI och SAMI (267/81, 268/81 och 269/81, punkt 23) och Singer och Geigy (290/81 och 291/81, Rec. s. 847, punkterna 7 och 8).

23 — Mål C-280/93, Rec. s. I-5039.

24 — Ovannämnd (fotnot 23), punkt 105— 108.

25 — Ovannämnd (fotnot 22).

17. Mot bakgrund av domstolens ovannämnda dom av den 5 oktober 1994 anser jag att en djupare analys av denna fråga är överflödig. Vad man än kan tänkas anse i övrigt om denna dom, finns det åtminstone inte mer att önska beträffande klarhet (också med avseende på den fråga som behandlas här). Domstolen förklarade i den domen att de särdrag i GATT som har nämnts ovan visar "att bestämmelser i GATT inte är ovillkorliga och att skyldigheten att tillskriva dem en betydelse av internationell rätt som är direkt tillämpbar i de avtalsslutande parternas interna rättsordning kan inte finna stöd i avtalets syfte, systematik eller ordalydelse" [26]. Denna allmänna formulering visar enligt min mening att bestämmelser i GATT i princip bör frånkännas direkt effekt i gemenskapens rättsordning [27].

18. Bolaget Chiquita har vidare gjort gällande att domstolen i sin rättspraxis redan har tillerkänt bestämmelser i andra avtal som gemenskapen har ingått med tredje länder direkt effekt, bestämmelser som till innehåll och ordalydelse motsvarar artikel III i GATT. Frågan om huruvida de mål som bolaget Chiquita nämner i detta sammanhang [28] verkligen handlade om bestämmelser som motsvarar artikel III.*1* i GATT kan lämnas öppen. Det kan under alla omständigheter konstateras att enligt domstolens rättspraxis skall bestämmelser som har en identisk eller liknande ordalydelse likväl inte nödvändigtvis tolkas på samma sätt, utan att tolkningen alltid i synnerhet beror på det syfte som eftersträvas med bestämmelsen, och att i detta avseende är det sammanhang som bestämmelsen befinner sig i av särskild betydelse [29]. Vad som emellertid redan klarlagts i nämnda rättspraxis är att GATT uppvisar särdrag som är till hinder för att tillerkänna dess bestämmelser direkt effekt.

19. Bolaget Chiquita har i andra hand begärt att domstolen, även för det fall den skulle finna att artikel III i GATT inte har direkt effekt, skall besvara den andra tolkningsfrågan. Domstolen har med andra ord ombetts att också i detta fall besvara frågan huruvida en sådan skatt som den som är i fråga i det aktuella målet *materiellt sett* är förenlig med artikel III.1 i GATT. Det är främst två överväganden som verkar ligga till grund för denna begäran. För det första har företrädaren för bolaget Chiquita under det muntliga förfarandet vid domstolen förklarat att de italienska domstolarna övervakar att nationella bestämmelser vid sin tillämpning tolkas på ett sätt som är förenligt med GATT. Ett beslut av domstolen i vilket det fastställs att en skatt av det slag som är i fråga i det aktuella fallet är oförenlig med GATT skulle därför kunna vara användbart för bolaget

26 — Ovannämnd (fotnot 23), punkt 110. I domen angavs emellertid att det ankommer på domstolen att kontrollera lagenligheten av gemenskapens rättsakter i förhållande till bestämmelser i GATT "i fall då gemenskapen avser att uppfylla en särskild skyldighet enligt GATT eller när det i en gemenskapsrättsakt uttryckligen hänvisas till särskilda bestämmelser i avtalet" (punkt 111, ovannämnd).

27 — Se likväl de undantag — som saknar intresse för detta mål — inom områden som har en särskild anknytning till GATT (se fotnot 26).

28 — Dom av den 29 april 1982, Pabst & Richarz (17/81, Rec. s. 1331), dom av den 26 oktober 1982, Kupferberg (104/81, Rec. s. 3641), dom av den 15 januari 1985, Kupferberg (253/83, Rec. s. 157).

29 — Se med avseende på senare rättspraxis särskilt dom av den 1 juli 1993, Metalsa (C-312/91, Rec. s. I-3751, punkt 10 och 11) med ytterligare hänvisningar till rättspraxis.

Chiquita i de förfaranden som det är part i vid de italienska domstolarna. För det andra verkar bolaget Chiquita vara av den åsikten att ett beslut från domstolen i detta avseende skulle kunna utgöra grund för en senare skadeståndstalan mot den italienska staten. Bolaget har i detta sammanhang hänvisat till domstolens dom i målet Francovich [30].

20. Jag anser inte att domstolen skall efterkomma bolaget Chiquitas begäran. Den nationella domstolen har endast ställt den andra frågan för det fall en bestämmelse (som är relevant i detta mål) i GATT skulle ha direkt effekt. Europeiska gemenskapernas domstol bör respektera detta beslut av Tribunale di Trieste, eftersom det verkar vara resultatet av ett medvetet val. Tribunale di Trieste har nämligen i sitt noga formulerade beslut om begäran om förhandsavgörande uppgivit att den inte delar bolaget Chiquitas åsikt att bestämmelserna i GATT och Lomékonventionerna har direkt effekt [31]. Med hänsyn till denna inställning hade det legat ännu närmare till hands att ställa frågan om skatten var förenlig med GATT materiellt sett också för det fall den ifrågavarande bestämmelsen i GATT inte skulle anses ha en direkt effekt. Eftersom den nationella domstolen inte har gjort detta, kan det antas att den inte anser att denna fråga är relevant.

21. Det verkar för övrigt mycket tveksamt om en medlemsstats överträdelse av bestämmelser i GATT kan utgöra grund för ett skadeståndsanspråk från berörda ekonomiska aktörer. Domstolens rättspraxis, som redan nämnts angående frågan om bestämmelser i GATT har direkt effekt, vilar på idén att en överträdelse som begåtts av enskilda avtalsslutande parter inte skall tas upp i domstol, utan skall behandlas av de berörda avtalsslutande parterna eller av alla de avtalsslutande parterna gemensamt, på grundval av den konfliktlösningsmekanism som finns i GATT. Lösningen av dessa konflikter är således förbehållen de *avtalsslutande parterna*. Det tycks mig dock uppenbart att bolaget Chiquitas åsikt är oförenlig med denna princip. Om ekonomiska aktörer, för det fall en medlemsstat har överträtt bestämmelser i GATT, gavs en rätt till skadestånd gentemot den medlemsstaten, skulle man nämligen ge dessa ekonomiska aktörer en möjlighet att — indirekt — tvinga fram efterlevnaden av GATT.

Med detta vill jag naturligtvis inte utesluta att en överträdelse av bestämmelser i GATT under särskilda omständigheter skulle kunna utgöra grund för en skadeståndsskyldighet i förhållande till den berörde ekonomiske aktören. I detta avseende kan man i synnerhet tänka sig det fall att gemenskapen i en sådan situation inte använder sig av den möjlighet som ges i GATT att frånträda sina förpliktelser, utan samtycker till att tvisten avgörs av en neutral instans för att därefter vägra att följa detta avgörande. Det är emellertid föga troligt att en så extrem situation

30 — Dom av den 19 november 1991 (C-6/90 och C-9/90, Rec. s. I-5357).

31 — Även om Tribunale di Trieste har begärt ett förhandsavgörande av domstolen, verkar detta bero på domstolens eget förslag i detta avseende i dom av den 9 juni 1992.

skulle uppstå, eftersom man kan utgå från att gemenskapen och dess medlemsstater alltid kommer att handla med beaktande av sina skyldigheter enligt GATT och är fria från frestelsen att snedvrida den fria rörligheten för varor genom protektionistiska åtgärder.

Det skall tilläggas att denna redogörelse uteslutande hänför sig till GATT. Det är inte nödvändigt att här gå in på frågan vilka återverkningar som avtalet av den 15 april 1994 genom vilket världshandelsorganisationen upprättades skulle kunna få.

22. För fullständighetens skull skall det också påpekas att bolaget Chiquitas hänvisning till domen i målet Francovich är vilseledande. I det nationella mål som låg till grund för domen rörde det sig om ett direktiv som Italien inte hade införlivat med nationell rätt och vars syfte var att skydda arbetstagare för det fall deras arbetsgivare drabbades av insolvens. Som domstolen konstaterade uppfyllde direktivet alla villkor — med undantag av ett (visserligen av avgörande betydelse) — som krävs för direkt effekt enligt gemenskapsrätten. Det enda som inte hade fastställts var vem som var gäldenär med avseende på anspråk till följd av direktivet, eftersom det i direktivet gavs en valmöjlighet för medlemsstater i detta avseende. Det målet kan således inte jämföras med det föreliggande målet. Att bestämmelserna i GATT inte har direkt effekt beror inte på att en av flera förutsättningar saknas, utan på dessa bestämmelsers natur.

Bestämmelser i Lomé-konventionerna

Inledande anmärkningar

23. Innan frågan om huruvida vissa bestämmelser i Lomé-konventionerna kan ha direkt effekt prövas, är det lämpligt att först fastställa vilken Lomé-konvention som skall tillämpas i detta mål. Den första så kallade Lomé-konventionen ingicks som bekant den 28 februari 1975 [32]. Denna konvention ersattes senare av den andra Lomé-konventionen, som undertecknades den 31 oktober 1979 [33], vilken i sin tur ersattes av den tredje Lomékonventionen av den 8 december 1984 [34]. Den nu gällande konventionen är den fjärde Lomé-konventionen som undertecknades den 15 december 1989 [35]. De importer som det är fråga om i det aktuella målet genomfördes i april år 1990 eller vid en senare tidpunkt. Den franska regeringen har i detta sammanhang på goda grunder hänvisat till beslut nr 2/90 av den 27 februari 1990 från ministerrådet för AVS—EEG [36], i vilket det fastställdes att en rad bestämmelser i fjärde Lomé-konventionen — däribland de som är

32 — Se rådets förordning (EEG) nr 199/76 av den 30 januari 1976 om undertecknandet av AVS— EEG-konventionen i Lomé (EGT nr L 25, s. 1). Konventionen är publicerad i bilagan till denna förordning.

33 — Se rådets förordning (EEG) nr 3325/80 av den 25 november 1980 om undertecknandet av den andra AVS— EEG-konventionen i Lomé den 31 oktober 1979 (EGT nr L 347, s. 1).

34 — Se rådets och kommissionens beslut 86/125/EEG, EKSG av den 24 mars 1986 om undertecknandet av den tredje AVS— EEG-konventionen (EGT nr L 86, s. 1).

35 — Se rådets och kommissionens beslut 91/400/EKSG, EEG av den 25 februari 1991 om undertecknandet av den fjärde AVS— EEG-konventionen (EGT nr L 229, s. 1).

36 — EGT nr L 84, s. 2.

relevanta för detta mål [37] — var tillämpliga från och med den 1 mars 1990. Följaktligen är det de bestämmelserna som skall analyseras här. Detta har dock ingen särskild betydelse, eftersom den tredje Lomékonventionen innehåller i stort sett identiska bestämmelser.

Möjligheten av att bestämmelser i Lomékonventionerna har direkt effekt

24. Såväl bolaget Chiquita som den franska regeringen och kommissionen har utgått från att bestämmelser i Lomé-konventionerna kan ha direkt effekt. Den italienska regeringen har gjort gällande motsatt uppfattning, vilken verkar delas av den nationella domstolen. Europeiska gemenskapernas domstol har ännu inte slutgiltigt uttalat sig i denna fråga. I målet *Razanatsimba* [38] ställdes år 1977 en fråga för förhandsavgörande till domstolen, i vilken den nationella domstolen undrade om en särskild bestämmelse i den första Lomékonventionen hade direkt effekt. Domstolen besvarade inte uttryckligen denna fråga, utan nöjde sig med att förklara att det inte förelåg någon överträdelse av den ifrågavarande bestämmelsen. Bolaget Chiquita, den franska regeringen och kommissionen har dock i detta sammanhang på goda grunder hänvisat till domstolens dom i målet *Bresciani* [39]. Det handlade om en bestämmelse i konventionen om associering av staterna i Afrika och Madagaskar till Europeiska ekonomiska gemenskapen — benämnd andra Yaoundékonventionen [40] — i vilken det hänvisades till motsvarande bestämmelser i EG-fördraget. Domstolen förklarade att för att svara på frågan om denna bestämmelse var omedelbart tillämplig var det nödvändigt "att se på konventionens och den ifrågavarande bestämmelsens syfte, systematik och ordalydelse" [41]. Inom ramen för denna prövning fastställde domstolen följande:

"Det framgår av dessa bestämmelser att konventionen inte slöts för att samma skyldigheter skall fastställas för gemenskapen och de associerade staterna, utan snarare för att befrämja den ekonomiska utvecklingen i dessa stater ... Denna obalans mellan gemenskapens skyldigheter och de associerade staternas skyldigheter, som är en logisk följd av konventionens särskilda karaktär, utesluter inte att gemenskapen kan tillerkänna vissa bestämmelser i konventionen en direkt effekt" [42].

På grundval av detta övervägande kom domstolen fram till att den ifrågavarande bestämmelsen i Yaoundé-konventionen hade direkt effekt.

37 — Se artikel 2.1 b (för bestämmelser om handelspolitiskt samarbete som finns i tredje delen, avdelning I) och 2.1 f (angående protokoll nr 5 om bananer) i beslutet.

38 — Dom av den 24 november 1977 (65/77, Rec. s. 2229).

39 — Dom av den 5 februari 1976 (87/75, Rec. s. 129).

40 — Se i detta avseende rådets beslut 70/539/EEG av den 29 september 1970 (EGT nr L 282, s. 1). Den andra Yaoundékonventionens text finns i bilagan till detta beslut.

41 — Ovannämnd (fotnot 39), punkt 16.

42 — Ovannämnd (fotnot 39), punkt 22 och 23.

25. I Lomé-konventionerna, som har trätt i stället för Yaoundé-konventionerna, uppvisas en sådan obalans med avseende på respektive konventionsparts skyldigheter. Det framgår således omedelbart av den ovan nämnda domen att denna omständighet inte är till hinder för möjligheten av att bestämmelser i Lomé-konventionerna har direkt effekt [43]. Det är därför som den italienska regeringens invändning, att Lomé-konventionerna inte har till syfte att reglera handelsutbytet inom en inre marknad, utan att det huvudsakligen är utvecklingspolitiska mål som eftersträvas i denna, inte heller är övertygande. Motsvarande gäller nämligen för Yaoundé-konventionerna, vars bestämmelser — såsom den ovan nämnda domen visar — kan ha direkt effekt. Den italienska regeringen har slutligen hänvisat till att Lomé-konventionerna innehåller bestämmelser om lösningen av tvister mellan konventionsparterna, enligt vilka tvisterna skall underställas ett ministerråd eller en ambassadörskommitté [44]. Med hänsyn till dessa omständigheter verkar det uteslutet att tillerkänna bestämmelser i denna konvention direkt effekt. Mot detta kan invändas att också den andra Yaoundé-konventionen innehöll liknande föreskrifter [45].

26. Som följd härav kan det fastställas att bestämmelser i Lomé-konventionerna *kan* ha direkt effekt. Frågan om det verkligen är så kan inte beslutas generellt. Det beror i stället enbart på "vilken slags skyldighet som är i fråga i det enskilda fallet" [46].

Bestämmelserna i del tre avdelning I kapitel 1 och i artikel 1 i protokoll nr 5 om bananer i den fjärde Lomé-konventionen

27. I det aktuella målet har parterna åberopat en rad bestämmelser i den fjärde Lomé-konventionen som enligt deras mening är av betydelse för svaret på tolkningsfrågan. Av dessa bestämmelser är det endast artikel 168.1 i konventionen, enligt vilken varor med ursprung i AVS-stater vid import till gemenskapen är befriade från tull och avgifter med motsvarande verkan, som uppenbart saknar betydelse för det aktuella målet. Som redan inledningsvis har förklarats, har domstolen i sin rättspraxis fastställt att den ifrågavarande konsumtionsskatten är en intern skatt eller avgift och inte en avgift med

43 — Denna slutsats kom redan generaladvokat Reischl fram till i sitt förslag till avgörande av den 9 november 1977 i mål Razanatsimba (ovannämnd punkt 24, s. 2241, 2243).

44 — Jämför artikel 352 och följande i den fjärde Lomé-konventionen.

45 — Enligt artikel 53 i den konventionen skulle tvister underställas det så kallade associeringsrådet (se i detta avseende artikel 42 i konventionen). Om detta råd inte kunde se till att en förlikning nåddes, var det möjligt att vända sig till en skiljedomstol.

46 — På detta sätt uttrycker sig generaladvokat Reischl i sitt förslag till avgörande i målet Razanatsimba, ovannämnt (fotnot 43) s. 2243 och följande.

motsvarande verkan som en tull, så den ovan nämnda bestämmelsen är inte tillämplig i det aktuella målet [47].

28. För tydlighetens skull skall jag först citera de andra bestämmelser som har diskuterats i detta mål.

Det handlar för det första om artikel 169.1 i konventionen som lyder enligt följande:

"På import av varor med ursprung i AVS-staterna skall gemenskapen inte tillämpa några kvantitativa restriktioner eller åtgärder med motsvarande verkan".

Denna bestämmelse finns — liksom den redan omnämnda artikel 168 — i avdelning I, kapitel 1, i tredje delen av konventionen. Detta kapitel har rubriken "Allmänna handelsregler". Enligt artikel 177.1 kan gemenskapen vidta skyddsåtgärder eller bemyndiga medlemsstater att göra detta om "tillämpningen av detta kapitel skulle resultera i allvarliga störningar inom en ekonomisk sektor i gemenskapen eller en eller flera av medlemsstaterna eller äventyra deras yttre ekonomiska stabilitet, eller om det uppstår svårigheter som kan leda till försämringar därav". I artikel 177.2 föreskrivs följande:

"Gemenskapen och dess medlemsstater förbinder sig att inte använda andra medel i protektionistiska syften eller försvåra strukturell utveckling. Gemenskapen kommer att avstå från användning av skyddsåtgärder med sådan verkan."

Enligt artikel 183 i konventionen har konventionsparterna, för att tillåta en förbättring av produktions-och marknadsvillkor för bananer från AVS-staterna, kommit överens "om de mål som anges i protokoll nr 5". Artikel 1 i protokoll nr 5 om bananer (nedan

47 — Jag skulle vilja tillägga i förbigående att jag i egenskap av generaladvokat i mitt förslag till avgörande av den 16 oktober 1986 i målet Co-Frutta företrädde åsikten att den italienska konsumtionsskatten på bananer inte utgör en intern skatt eller avgift på sätt som avses i artikel 95 i EG-fördraget, utan skall bedömas vara en avgift med motsvarande verkan som en tull enligt artiklarna 9 och 12 i EG-fördraget (ovannämnd i fotnot 3, s. 2095, 2100). Jag bekräftade denna åsikt i mitt förslag till avgörande av den 13 december 1991 i målet Simba (nämnd ovan i fotnot 8, s. I-3732). För att vara ärlig anser jag att denna ståndpunkt också i dag är att föredra. Det skulle för övrigt också ge en enkel lösning i det aktuella målet, eftersom den då gällande artikel 168.1 i konventionen har stora likheter med artiklarna 9 och 12 i EG-fördraget och enligt min mening kan den absolut anses ha direkt effekt. Men för att använda ett gammalt talesätt: Curia locuta, causa finita (domstolen har uttalat sig, ärendet är avgjort).

kallat "bananprotokollet") lyder enligt följande:

"Med hänsyn till sin bananexport till gemenskapens marknader skall ingen AVS-stat, när det gäller tillgång till dess traditionella marknader och dess fördelar på dessa marknader, placeras i en mindre gynnad situation än tidigare eller för närvarande".

Artikel 177.2 i konventionen

29. I det aktuella målet är det främst artikel 177.2 i konventionen som är av intresse.

30. Bolaget Chiquita har gjort gällande att dessa bestämmelser har direkt effekt. De är klara, precisa och ovillkorliga och de innebär ett förbud för gemenskapen och dess medlemsstater att tillämpa protektionistiska åtgärder på import från AVS-stater. Som domstolen redan har förklarat utgör den omtvistade skatten en sådan protektionistisk åtgärd. Till skillnad från artikel 95 i EG-fördraget nämns i artikel 177.2 i konventionen inte uttryckligen interna skatter eller avgifter. Denna bestämmelse har emellertid en omfattande räckvidd och är således tillämplig även på interna skatter och avgifter. Skulle en sådan räckvidd inte tillerkännas skulle bestämmelsen förlora sin ändamålsenliga verkan, eftersom de övriga tänkbara formerna av protektionistiska åtgärder — tullar och avgifter med motsvarande verkan, å ena sidan, och kvantitativa restriktioner och åtgärder med motsvarande verkan å andra sidan — redan har förbjudits enligt andra bestämmelser i konventionen (nämligen i de ovannämnda artiklarna 168.1 och 169.1). Det enda område som i grund och botten finns kvar att reglera i artikel 177.2 är därför interna skatter och avgifter. Domstolen har dessutom i sin dom i målet Simba redan hänvisat till denna bestämmelse (närmare bestämt till den motsvarande bestämmelsen i den tredje Lomé-konventionen), när den talade om bestämmelser i internationella avtal som kunde vara av intresse för bedömningen av om den omtvistade skatten var lagenlig. Enligt bolaget Chiquitas uppfattning har domstolen i sin dom till och med bindande fastslagit att den omtvistade skatten utgjorde ett åsidosättande av denna bestämmelse.

31. Alla andra parter som har deltagit i förfarandet vid domstolen — den italienska regeringen, den franska regeringen och kommissionen — anser däremot att artikel 177.2 i konventionen inte har direkt effekt eller åtminstone att den inte har åsidosatts i det här fallet.

32. Att ge ett svar på den fråga som sålunda ställts är inte lätt. Detta visar redan den omständigheten att det, enligt på denna punkt obestridda uppgifter från bolaget Chiquita, i

förarbetena till den italienska lag genom vilken den omtvistade skatten avskaffades år 1990 såsom grund härför bland annat hänvisas till de förpliktelser som ingåtts i förhållande till AVS-staterna, medan den italienska regeringen i det aktuella målet bestrider att denna skatt strider mot Lomékonventionerna. Denna omständighet är förstås utan betydelse för domstolens tolkning av Lomé-konventionen.

33. Det skall tillstås att den uppfattning som bolaget Chiquita har gjort gällande verkar överensstämma med bestämmelsens ordalydelse. Den italienska regeringens försök att skilja mellan å enda sidan protektionistiska åtgärder, som den här omtvistade italienska konsumtionsskatten, och å andra sidan åtgärder "med protektionistiska syften" på det sätt som avses i artikel 177 i konventionen, är inte övertygande. En åtgärd som "endast" skyddar ett enda företag eller bransch är till sin natur lika protektionistisk som en åtgärd genom vilken en stats hela ekonomi skyddas från utländsk konkurrens. Enligt min mening omfattas alla arter av protektionism av den nämnda bestämmelsen.

Det är emellertid redan tveksamt om artikel 177.2 i konventionen överhuvudtaget kan tillerkännas direkt effekt. Den franska regeringens invändning att det i Lomékonventionen eftersträvas andra mål än i EG-fördraget och att endast mellanstatliga förhållanden regleras i konventionerna är inte hållbar, eftersom domstolen — vilket jag redan redogjort för [48] — trots denna invändning redan har bekräftat möjligheten av att bestämmelser i Yaoundé-konventionerna (som är jämförbara med Lomékonventionerna) kan ha direkt effekt. Redan vid en jämförelse med formuleringen av artikel 95 andra stycket i EG-fördraget — vilken är avsevärt mer preciserad — ligger det emellertid nära till hands att anse att det i det aktuella fallet rör sig om en bestämmelse som enbart är en programförklaring.

34. I slutändan är det emellertid inte denna fråga som är den avgörande. Enligt min mening har nämligen artikel 177.2 i konventionen i vilket fall som helst *inte* den räckvidd som bolaget Chiquita har tillskrivit den. Det är ostridigt att den fjärde Lomékonventionen (liksom även tidigare Lomékonventioner) inte innehåller någon bestämmelse som uttryckligen avser interna skatter eller avgifter. Medan konventionen i artiklarna 168.1 och 169.1 innehåller bestämmelser som motsvarar artiklarna 9 och 12 respektive artikel 30, saknar den en bestämmelse som motsvarar artikel 95 i EG-fördraget, i vilken det uttryckligen hänvisas till interna skatter eller avgifter.

35. Mot den uppfattningen att artikel 177.2 innehåller en sådan bestämmelse står redan överväganden avseende artikelns systematik. De övriga styckena i artikeln handlar om

48 — Se ovan, punkt 24 och följande.

skyddsåtgärder som undantagsvis kan tillåtas för det fall särskilt allvarliga problem uppstår. Också i *andra meningen* i artikel 177.2 avses för övrigt sådana skyddsåtgärder. Den artikel som här skall prövas handlar följaktligen om ett problem av allmän natur. Det är därför mycket osannolikt att gemenskapen och AVS-staterna skulle ha infört en bestämmelse om interna skatter eller avgifter i just en sådan artikel, detta utan att ens överhuvudtaget nämna begreppet interna skatter eller avgifter. Jag går visserligen inte så långt som att ansluta mig till kommissionens åsikt, enligt vilken den tolkning som bolaget Chiquita har gjort gällande skulle leda till att artiklarna 168.1 och 169.1 i konventionen skulle bli överflödiga, då tullar och avgifter med motsvarande verkan å ena sidan, och kvantitativa begränsningar och åtgärder med motsvarande verkan å andra sidan, utgör protektionistiska åtgärder par excellence. Som framgår av en omfattande rättspraxis angående artiklarna 9, 12 och 30 i EG-fördraget, omfattar dessa bestämmelser också ett stort antal åtgärder som inte har protektionistiskt syfte. Inte desto mindre verkar en regel med det innehåll som bolaget Chiquita har gjort gällande olämpligt placerad i den systematik som en bestämmelse om skyddsåtgärder har.

Den italienska regeringen har på goda grunder påpekat att det får antas att för det fall gemenskapen och AVS-staterna avsåg att införa en bestämmelse i Lomékonventionerna om interna skatter eller avgifter, skulle de ha valt en formulering som följer den i artikel 95 i EG-fördraget, så som man finner i andra avtal mellan gemenskapen och tredje land. Regeringen har i detta avseende hänvisat till artikel 9.1 i avtalet av den 11 maj 1975 mellan gemenskapen och Israel [49], artikel 33.1 i samarbetsavtalet av den 27 april 1976 med Marocko [50] och artikel 32.1 i samarbetsavtalet av den 25 april 1976 med Tunisien [51]. Då dessa bestämmelser har motsvarande innehåll skall här endast den relevanta bestämmelsen i avtalet med Israel citeras, vilken lyder enligt följande:

"Parterna skall avhålla sig från åtgärder eller praxis av beskattningskaraktär som indirekt eller direkt medför diskriminering mellan varor från ena parten och likadana varor med ursprung i den andra partens territorium".

Denna bestämmelse liknar uppenbarligen artikel 95 *första stycket* i EG-fördraget. Det är talande att en bestämmelse som motsvarar artikel 95 *andra stycket* i EG-fördraget saknas i det avtalet. Den Lomé-konvention som här beaktas innehåller ingen bestämmelse som motsvarar *vare sig* artikel 95 första stycket eller artikel 95 andra stycket i EG-fördraget, i vilken interna skatter eller

49 — Se rådets förordning (EEG) nr 1274/75 av den 20 maj 1975 om slutande av avtalet mellan Europeiska ekonomiska gemenskapen och Israel (EGT nr L 136, s. 1).

50 — Se rådets förordning (EEG) nr 2211/78 av den 26 september 1978 (EGT nr L 264, s. 1).

51 — Se rådets förordning (EEG) nr 2212/78 av den 26 september 1978 (EGT nr L 265, s. 1).

avgifter lika tydligt åsyftas. Också detta talar således för antagandet att artikel 177.2 i den fjärde Lomé-konventionen inte har det innehåll som bolaget Chiquita har hävdat. Den uppfattning som bolaget Chiquita har är också underlig i ett annat avseende, eftersom avtalet i så fall skulle innehålla en bestämmelse som motsvarar artikel 95 andra stycket i EG-fördraget, men ingen bestämmelse vars innehåll motsvarar innehållet i artikel 95 första stycket i EG-fördraget.

36. Dessa tveksamheter med avseende på bolaget Chiquitas uppfattning, som uppstått på grund av konventionens systematik, stöds också av uppgifter som har att göra med *bakgrunden* till bestämmelserna i fråga — i den mån den är möjlig att rekonstruera.

Det kan nämligen konstateras att den första Lomé-konventionen från år 1975 inte innehöll någon bestämmelse som motsvarar den nuvarande artikel 177.2 [52]. Det var först den andra Lomé-konventionen från 1979 [vid översättningen fanns ingen svensk version att tillgå] som i andra punkten i artikel 12, vilken rörde frågan om skyddsåtgärder, innehöll följande:

"Gemenskapen och dess medlemsstater förbinder sig att inte införa skyddsåtgärder och andra medel i protektionistiska syften eller för att försvåra strukturell utveckling".

Den motsvarande bestämmelsen i den tredje Lomé-konventionen från år 1984 — artikel 139.2 — hade samma ordalydelse.

Den bestämmelse som är i fråga i det aktuella målet infördes således *i efterhand* i Lomé-konventionen [53]. Den omständigheten att denna bestämmelse infogades i artikeln om skyddsåtgärder och därefter fick stå kvar där, kan väl endast förstås som att den uppfattades tillhöra området för skyddsåtgärder. Hade man velat eftersträva det syfte som bolaget Chiquita har gjort gällande, hade det varit logiskt att införa den på samma nivå och som en självständig bestämmelse vid sidan av de bestämmelse som motsvarar artiklarna 9, 12 och 30 i EG-fördraget.

52 — Se artikel 10 i den första Lomé-konventionen, ovannämnd (fotnot 32).

53 — Den bestämmelse i fjärde Lomé-konventionen som är i fråga i det aktuella målet har en något annorlunda lydelse än de tidigare bestämmelserna i andra och tredje Lomé-konventionerna. Ändringen verkar ha varit ämnad att klargöra syftet med bestämmelsen. Innehållsmässigt ser jag ingen skillnad mellan de två formuleringarna.

37. Om det trots detta ännu kvarstår tvivel borde en blick på den redan omnämnda andra Yaoundé-konventionen [vid översättningen fanns ingen svensk version att tillgå] räcka för att skingra det. I den konventionen finns i artikel 5 en uttrycklig bestämmelse om interna skatter och avgifter som lyder enligt följande:

"Oaktat de särskilda bestämmelserna i denna konvention skall varje konventionspart avstå från åtgärder och praxis av intern beskattningskaraktär, vilka direkt eller indirekt medför diskriminering mellan dess egna varor och liknande varor med ursprung i andra konventionsstater".

Den konventionen — som var en föregångare till Lomé-konventionerna — innehöll således en bestämmelse som grundade sig på artikel 95 första stycket i EG-fördraget. När en motsvarande bestämmelse saknas i Lomékonventionernas "allmänna handelsregler", kan detta nog endast förstås som ett medvetet beslut att undanta detta område från dessa reglers tillämpningsområde och förbehålla det gemenskapens och dess medlemsstaters (liksom AVS-staternas) behörighet. När detta kan konstateras redan vad gäller föremålet för regeln i artikel 95 första stycket, måste detta gälla desto mer för området för artikel 95 andra stycket, med avseende på vilken varken den andra Yaoundé-konventionen eller Lomékonventionerna innehåller en motsvarande bestämmelse.

38. Med hänsyn till dessa överväganden kan man naturligtvis fråga sig vilken betydelse artikel 177.2 i konventionen verkligen har. Ser man tillbaka på utvecklingen kan det fastställas att under den tid som den första Lomé-konventionen var gällande utnyttjade gemenskapen aldrig den möjlighet som fanns att vidta skyddsåtgärder [54]. AVS-staterna insisterade likväl på att denna möjlighet skulle avskaffas. Gemenskapen vägrade emellertid att tillmötesgå denna önskan [55]. Mot denna bakgrund är det mycket som talar för kommissionens uppfattning att denna bestämmelse — som man möter först i den andra Lomé-konventionen — har till syfte att garantera AVS-staterna att gemenskapen och dess medlemsstater endast tillgriper skyddsåtgärder i de fall som uttryckligen föreskrivs i konventionen och att dessa inte i något fall missbrukas i protektionistiska syften. Dessutom skall det preciseras att inga andra medel får användas som tjänar protektionistiska syften eller som har som mål att förhindra strukturell utveckling. Detta skulle förklara varför bestämmelsen har införts i artikeln om skyddsåtgärder och detta i andra punkten omedelbart efter bestämmelsen i vilken tillåtelse ges till sådana skyddsåtgärder. Denna bestämmelse har således endast karaktär av programförklaring och omfattar i

54 — Jean Raux, "Les accords externes de la CEE. Originalités de Lomé II", i *Revue du droit européen*, 1980, s. 694 och 699.

55 — Se i detta avseende Giorgio Maganza, "La convention de Lomé" i: Jacques Megret, Michel Waelbroeck, Jean-Victor Louis, Daniel Vignes, Jean-Louis Dewost (red.), *Le droit de la Communauté économique européenne*, band 13, Bruxelles, 1990, s. 408.

vilket fall som helst inte den förpliktelse som gemenskapen åtagit sig med avseende på de materiella bestämmelserna i konventionen vad beträffar tillgång till marknaden för varor från AVS-stater.

39. Artikel 177.2 i konventionen är därför inte tillämplig i det aktuella målet. Följaktligen är det inte nödvändigt att närmare gå in på frågan om huruvida denna bestämmelse har direkt effekt. Med hänsyn till vad som sagts ovan kan en sådan effekt i vilket fall som helst anses utesluten.

Artikel 169.1 i konventionen

40. För det fall domstolen inte skulle följa den ståndpunkt som bolaget Chiquita har utvecklat med avseende på artikel 177.2 i konventionen har detta bolag hävdat att den omtvistade skatten strider mot *artikel 169.1* i konventionen som enligt bolaget har direkt effekt. Den eleganta argumentation som ligger till grund för denna ståndpunkt och som ännu en gång på ett skickligt sätt framförts av bolaget Chiquitas företrädare under sammanträdet vid domstolen, vilar på övervägandet att artikel 30 i EG-fördraget är en bestämmelse med stor räckvidd som egentligen omfattar alla hinder i varors fria rörlighet. Den gäller därför också varje handelshinder som uppstår till följd av att interna skatter eller avgifter uppbärs. Om de ovan nämnda omständigheterna ändå inte skall bedömas enligt artikel 30 inom EG-fördragets område, beror detta på att EG-fördraget innehåller en särskild bestämmelse för dessa fall i artikel 95. Bolaget Chiquita hänvisar i detta sammanhang till en rad kända författare, som jag inte — av skäl som jag alldeles strax kommer att ange — kommer att gå närmare in på, och i synnerhet till domstolens dom av den 22 september 1988 i mål 45/87 [56]. Domstolen förklarade verkligen i denna dom att artikel 30 i EG-fördraget har som syfte att "upphäva alla åtgärder från medlemsstaternas sida som är till hinder för importflödet i handeln inom gemenskapen, oavsett om sådana åtgärder direkt påverkar den fria rörligheten för importerade varor, eller om de indirekt medför att försäljningen av varor från andra medlemsstater förhindras. Den omständigheten att vissa av de nämnda hindren skall bedömas i förhållande till särskilda bestämmelser i fördraget, som till exempel artikel 95 som rör diskriminering i skattehänseende, påverkar inte det faktum att förbuden i artikel 30 är av allmän art" [57].

Enligt bolaget Chiquita innehåller Lomékonventionen i artikel 169.1 en bestämmelse som motsvarar artikel 30. Eftersom konventionen emellertid inte innehåller någon bestämmelse som är parallell till artikel 95 i EG-fördraget — vilket är den nödvändiga utgångspunkten för denna andrahands grund — är det ingenting som hindrar en tillämpning av den bestämmelse som motsvarar artikel 30 i EG-fördraget, vars subsidiära

56 — Kommissionen mot Irland, 45/87, Rec. s. 4929.
57 — Ovannämnd (fotnot 56), punkt 16.

karaktär här kommer till användning. Om en specialregel saknas måste, enligt bolaget Chiquita, den omtvistade skatten följaktligen bedömas enligt artikel 169.1 i konventionen — eftersom den påverkar den fria importen av bananer från AVS-staterna — och anses som oförenlig med denna bestämmelse [58].

41. Kommissionen och den italienska regeringen har invändningar mot denna uppfattning. De har i detta avseende i huvudsak åberopat domstolens dom av den 4 april 1968 i målet Fink-Frucht [59], i vilken domstolen menade att en avgift inte samtidigt kunde falla under artikel 30 och artikel 95 [60].

42. Enligt min mening ligger det mycket i den ståndpunkt som bolaget Chiquita har gjort gällande med avseende på tolkningen av *EG-fördraget*. Domstolens ovannämnda dom kan utan större besvär förenas med denna ståndpunkt, om man tänker på att domstolen grundar sig på ett befintligt rättsläge, i vilket en viss avgift verkligen antingen är att bedöma enligt artikel 30 eller enligt artikel 95 — men inte enligt båda bestämmelserna samtidigt — varvid artikel 95 i EG-fördraget skall ses som en lex specialis. Jag kommer emellertid inte att gå närmare in på denna tes och detta på grund av ett mycket enkelt skäl. Den nämnda uppfattningen grundar sig nämligen på förutsättningen att såväl EG-fördraget som Lomékonventionerna är ämnade att skydda den fria rörligheten för varor från varje form av hinder. Med andra ord förutsätts det att också Lomé-konventionerna är tillämpliga på interna skatter och avgifter. Som jag tror mig ha visat är detta inte fallet. Lomékonventionerna innehåller *ingen bestämmelse som är parallell* till artikel 95 i EG-fördraget och denna omständighet är med all sannolikhet resultatet av ett medvetet beslut av konventionsparterna. EG-fördraget sträcker sig i detta avseende längre än Lomékonventionerna. Dessa skillnader måste respekteras. Det är därför inte möjligt — om man inte vill göra sig skyldig till petitio principii [att göra det som skall bevisas till bevisgrund] — att överföra de överväganden som (eventuellt) ligger till grund för EG-fördraget till Lomé-konventionerna vad gäller förhållandet mellan artikel 30 och artikel 95.

43. Artikel 169.1 därför inte tillämplig på handelshinder som följer av intern beskattning.

Artikel 1 i bananprotokollet

44. Först under sammanträdet vid domstolen har bolaget Chiquitas företrädare som stöd för den åsikt som han gjort gällande —

58 — För fullständighetens skull skall påpekas att i det aktuella målet har jag inte närmare gått in på de undantag från artikel 169.1 som finns i artikel 169.2 (jämförd med artikel 168.2), eftersom bananer inte var föremål för den gemensamma organisationen av marknader förrän förordning nr 404/93 (se i detta avseende punkt 15) trädde i kraft.

59 — Fink-Frucht, 27/67, Rec. s. 327.

60 — Ovannämnd (fotnot 59), s. 341.

för det fall domstolen inte godtar hans övriga argument — åberopat artikel 1 i bananprotokollet med avseende på senare *höjningar* av den omtvistade skatten. Det skall emellertid påpekas att de frågor som Tribunale di Trieste har fört vidare hänför sig helt allmänt till bestämmelserna i Lomé-konventionerna och att bananprotokollet uttryckligen omnämns i beslutet om begäran om förhandsavgörande. Såsom framgår av den italienska regeringens skriftliga yttrande, i vilket betydelsen av detta protokoll analyserades, kunde det också med lätthet förutses att dessa bestämmelser eventuellt kunde komma att vara av betydelse i det aktuella målet. Det finns därför inga hinder för att pröva dessa bestämmelser i syfte att besvara tolkningsfrågorna.

45. Jag anser för övrigt att denna bestämmelse är tillämplig i det aktuella målet och att bolaget Chiquita kan åberopa den.

46. Innehållet i artikel 1 i bananprotokollet tycks mig fullkomligt klart. Gemenskapen och dess medlemsstater åtar sig att inte försämra villkoren för tillgången till marknaden för bananer från AVS-stater och också i fortsättningen bevilja de gällande fördelarna. Det rör sig därmed om en *klausul om att bevara det gällande läget* (standstill-klausul), som vi känner igen också från området för EG-fördragen. Bestämmelsen gäller visserligen endast AVS-staternas "traditionella marknader". Om en AVS-stat således tidigare regelbundet exporterade en viss mängd bananer till en av gemenskapens medlemsstater kan denna import dra fördel av det skydd som ges i artikel 1 i bananprotokollet, men skyddet gäller inte import som går utöver de traditionella mängderna. Frågan om huruvida det i ett visst fall rör sig om traditionella marknader på det sätt som avses i denna artikel borde emellertid kunna fastställas utan svårighet, eftersom det handlar om en fråga om rena sakförhållanden. Utformningen av artikel 1 gör det enligt min mening omöjligt att i denna se en bestämmelse som endast innebär en programförklaring. För de andra bestämmelserna i bananprotokollet kan något helt annat gälla. Artikel 1 i detta protokoll är dock klar, precis och ovillkorlig och den har — vilket också den italienska regeringen har medgivit i sitt skriftliga yttrande — därmed direkt effekt. Den omständigheten att denna bestämmelse utpekar AVS-staterna som de som kan dra nytta av förmånen — och inte de enskilda ekonomiska aktörerna — påverkar inte denna slutsats. Också förpliktelsen att bevara det gällande läget i artikel 12 i EG-fördraget, vars direkta effekt domstolen har bekräftat i sitt principiella avgörande i målet *Van Gend & Loos* [61], riktar sig enligt ordalydelsen endast till medlemsstaterna. Trots de skillnader som finns mellan EG-fördraget och Lomé-konventionerna tycks det mig legitimt att anse att också artikel 1 i bananprotokollet har direkt effekt.

47. Denna direkta effekt kan emellertid endast komma bolaget Chiquita till godo, om den nämnda bestämmelsen i det aktuella

61 — Dom av den 5 februari 1963 (26/62, Rec. s. 3).

fallet överhuvudtaget är tillämplig. I detta avseende måste det för det första fastställas att ökningen av en sådan skatt som den omtvistade verkligen leder till försämring av tillgången till marknaden, eftersom den medför att priserna på de aktuella bananerna höjs och deras avsättning därmed försvåras. Det förbud som artikel 1 i bananprotokollet innehåller mot att försvåra tillgången till marknaden gäller naturligtvis inte enbart nya åtgärder, utan också en skärpning av gällande åtgärder. Att det är på detta vis framgår redan av artikel 12 i EG-fördraget, i vilken detta sägs uttryckligen för det där berörda området.

Det är emellertid tveksamt om artikel 1 i bananprotokollet *överhuvudtaget* gäller för interna skatter och avgifter. Som jag redan har konstaterat med anknytning till analysen av artikel 169.1 och artikel 177.2 i konventionen, är det mycket som talar för att området för interna skatter och avgifter medvetet har undantagits från "Allmänna handelsregler" (avdelning I kapitel 1 i del tre i den fjärde Lomé-konventionen). Det ligger därför nära till hands att anta att detta också gäller för bananprotokollet. Jag anser emellertid att den motsatta uppfattningen är att föredra. Artikel 183 i konventionen, i vilken det hänvisas till bananprotokollet, finns inte i kapitlet om "Allmänna handelsregler", utan i det därpå följande kapitel 2 som har rubriken "Särskilda åtaganden rörande rom och bananer". Det handlar således om en *specialbestämmelse* som därför kan ha en helt annan räckvidd än den generella bestämmelsen. Ordalydelsen av artikel 1 i bananprotokollet är också tillräckligt vid för att tillåta en tillämpning av denna bestämmelse på interna skatter och avgifter. Detta motsvarar enligt min mening också bestämmelsens syfte bättre än en restriktiv tolkning. Räckvidden av skyldigheten att bevara det gällande läget är tillräckligt starkt begränsad genom det faktum att den endast avser tillgången till *traditionella* marknader. Den omfattar dessutom endast åtgärder som vidtagits efter den relevanta tidpunkten. Jag anser det därför inte befogat att ytterligare begränsa denna bestämmelse, vilken enligt artikel 183 i konventionen skall tillåta en förbättring av de villkor under vilka bananer med ursprung i AVS-staterna produceras och säljs. Denna bestämmelse är därför till hinder för en ökning av interna skatter och avgifter, i den mån som dessa försämrar de villkor under vilka bananer från AVS-staterna får tillgång till sina traditionella marknader eller minskar deras fördelar på dessa marknader.

48. Som bolaget Chiquita på goda grunder har påpekat fanns det redan i de tidigare Lomé-konventionerna en skyldighet motsvarande skyldigheten att bevara det gällande läget, på så sätt att den relevanta tidpunkten för tillämpningen av artikel 1 i bananprotokollet sammanfaller med tidpunkten för ikraftträdandet av den tidigaste Lomékonventionen som är tillämplig på import från de berörda AVS-staterna. Den nationella domstolen skall därför beakta att Saint Lucia inte var konventionsstat i den första Lomékonventionen, utan först verkar ha deltagit i denna form av samarbete med gemenskapen i och med den andra Lomé-konventionen.

C — Förslag till avgörande

49. Jag föreslår därför att frågorna från Tribunale di Trieste skall besvaras enligt följande:

1) Artikel III i det Allmänna tull-och handelsavtalet av den 30 oktober 1947 (GATT) har inte enligt gemenskapsrätten någon direkt effekt som enskilda skulle kunna åberopa inför medlemsstaternas domstolar.

2) Artikel 169.1 och artikel 177.2 i den fjärde AVS—EEG-konventionen av den 15 december 1989 utgör inte hinder för en sådan intern konsumtionsskatt som Italien tidigare uppbar på färska bananer i enlighet med lag nr 986/64.

3) Artikel 1 i protokoll nr 5 om bananer till den fjärde AVS—EEG-konventionen har direkt effekt. Enligt denna bestämmelse är det förbjudet att efter konventionens ikraftträdande införa nya interna skatter och avgifter eller att höja befintliga skatter eller avgifter, i den mån som bananexport från AVS-staterna till gemenskapens marknader placeras i en mindre gynnad situation än tidigare vad gäller tillgången till traditionella marknader och deras fördelar på dessa marknader.